

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

В статистичних даних часто згадують про економіку, що безпосередньо не спостерігається. Це різноманітні види діяльності, про які статистичні відомства просто не можуть отримати офіційні дані.

Ми живемо в такий час, що для нас не є секретом те, що деякі підприємці не реєструють свою діяльність, неофіційно проводять певні операції, або ж не оформляють, як заведено, працівників на роботу та видають зарплатню у «конвертах». Таким чином вони уникають справжньої суми сплати податків, та загрибають більше коштів у свої кишені.

Тіньова економіка – це економічна діяльність, що проводиться в таємниці від суспільства та держави. Діяльність таких господарств розвивається поза державним обліком та контролем, а тому не відображається в офіційній статистиці. Такі підприємства не сплачують податків, не перерозподіляють власних доходів до бюджетів та державних цільових фондів і, таким чином, збільшують власні доходи.

Тіньова економіка – це не лише ухилення від сплати податків, вона також шкодить здоровій конкуренції, таким чином спотворюючи її. Звичайні підприємства, що дотримуються усіх правил економічної діяльності будуть програвати тіньовому бізнесу тим, що податки та дотримання правил часто збільшують собівартість продукції. Тіньове підприємство виготовляючи таку ж саму продукцію, продаватиме її за меншими цінами, адже затрати будуть в рази менші, ніж у звичайного підприємства.

Але якщо глянути на ситуацію під іншим кутом, то потенціал розвитку тіньової економіки є обмеженим. Що не дозволить такому підприємству нормально розвиватись, адже для цього потрібне залучення зовнішніх інвестицій, а не лише внутрішніх. А для цього необхідна прозорість ведення бізнесу підприємства, а компанії, які використовують тіньові схеми, явно не відповідають таким вимогам.

Також розрізняють три види тіньової економіки за джерелами доходів та за характером своєї підприємницької діяльності:

1) Неформальна економіка – це узаконена економічна діяльність, суб'єкти якої уникають офіційного обліку та мотивують свої дії ситуативною необхідністю фізичного виживання підприємства. Це найбільша частка тіньової економіки, до якої входять різноманітні дрібні підприємства, що займаються продажем товарів чи послуг. Сьогодні до цього різновиду тіньової економіки також входить діяльність зумовлена новітніми інформаційно-технологічними досягненнями (наприклад, працювати вдома і за допомогою комп'ютера заробляти кошти), адже складно оцінити оподаткування такого виду діяльності через її віртуальний характер.

2) Прихована економіка – це також легальний різновид тіньової економіки, суб'єкти (підприємці) якої, задля отримання більшого прибутку, вдаються до певних маніпуляцій у керуванні підприємством. Як приклад, такі підприємці, реєструють своє підприємство, як малий бізнес, за що сплачують менші податки. А також видають заробітну плату найманим працівникам у «конвертах». Також цю економіку ще називають «сірою» економікою, по одній причині, тут витрати ще легальні, а прибуток аж ніяк не є легальним.

3) Кримінальна економіка – це різновид протиправної тіньової економіки. Тут підприємцями вже здійснюються злочинні види продажу своїх товарів чи послуг, також часто здійснюються різноманітні фінансові афери або контрабанда заборонених товарів.

На даний період часу в Україні планують розпочати боротися із тіньовою економікою за допомогою безготівкових платежів. НБУ заявило, що вони активно працюють над розширенням застосування безготівкових платежів та розрахунків, а також головною ціллю є

розвиток фінансової освіти населення – це все входить в Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року.

Україна взяла для зменшення рівня тіньової економіки саме безготівкові платежі, через досвід інших держав ЄС, що показав ефективність та прозорість даного методу боротьби із тінізацією. Також у безготівкових розрахунках є великий потенціал, люди з радістю переходять на новий стиль життя. Електронні платежі є потужним рушієм для прозорої економіки.

Слід провести дослідження та визначити потенційні заходи для зменшення рівня «пасивної тіньової економіки», а також варто стимулювати розвиток безготівкових розрахунків. На зменшення рівня тіньової економіки може позитивно вплинути здійснення соціальних виплат тільки у безготівковій формі, а також стимулювання торговців та споживачів до безготівкового розрахунку за товари чи послуги.

Дослідження із різних країн Європи показують, що збільшення частки безготівкових платежів на 100%, зменшує рівень тінізації країни на 0,6 – 3,7% від ВВП держави, а також збільшує доходи на 0,1 – 0,8% від ВВП досліджуваних країн. На сьогодні лише 38% підприємств дозволяють своїм клієнтам оплатити за товар чи послугу безготівково, коли 62% підприємств працюють лише з готівкою. Що вказує на хороші умови для тінізації країни, якщо нічого не робити із цим.

Ще одним методом детінізації держави, може бути покращення життя для нижчих верств населення, тобто, збільшення заробітної плати, внесення певних пільг, нормальна фінансова допомога, що мотивуватиме людей і дасть віру у те, що великі гроші можна заробити не лише в «тіні».

Одним із державних інструментів боротьби з тіньовою економікою є амністія тіньових капіталів, що збільшують обсяг легальних інвестицій, що можуть забезпечити подальші позитивні зміни в економіці держави. Погане функціонування ринку, неефективне податкове адміністрування, проблеми на ринку зайнятості, корупція, недоліки в діяльності судів та правоохоронних органів – це головна причина тінізації України. Тіньова економіка викликає загрозу для економічної безпеки держави утворюючи сильний економічний дисбаланс, що може призвести економіку держави у повний хаос.

Отже, на підставі системного узагальнення основних причин та наслідків існування тіньового сектору, було визначено наявність як позитивного, так і негативного впливу на національну економіку. Зокрема, тіньова економіка відіграє роль амортизатора, створюючи додаткові робочі місця, стимулюючи зростання підприємницької ініціативи та зміцнюючи соціальну, трудову та професійну мобільність. Поряд з цим, вона виступає дестабілізуючим чинником, що призводить до зниження інвестиційної привабливості та конкурентоздатності країни, погіршення рівня забезпечення населення, неефективності державного управління.

Список використаних джерел

1. Ванькович Ю.М. Визначення сутності тіньової економіки / Ю.М.Ванькович .*Вісник нац. ун-та «Львівська політехніка»*. 2019. № 657. с.450—456
2. Глущенко С. Тінізація української економіки: сучасні оцінки. *Стратегії розвитку України: економічний та гуманітарний виміри*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Інформ.-аналіт. агентство, 2016. С. 38–42.
3. Економічна безпека : навч. посіб. / за ред. З. С. Варналія. Київ : Знання, 2009. 647 с.
4. Харазішвілі Ю.М. Тіньова економіка України як резерв її модернізації : матеріали Міжвідомчої науково-практичної конференції «Тіньова економіка України як резерв її модернізації». URL:<http://ier.com.ua/publ/zakhodi/konferenciji>
5. Клименко С.П. Основні підходи до аналізу причин і чинників тінізації економіки України. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/ebook/tpdu/2018-3/doc/2>